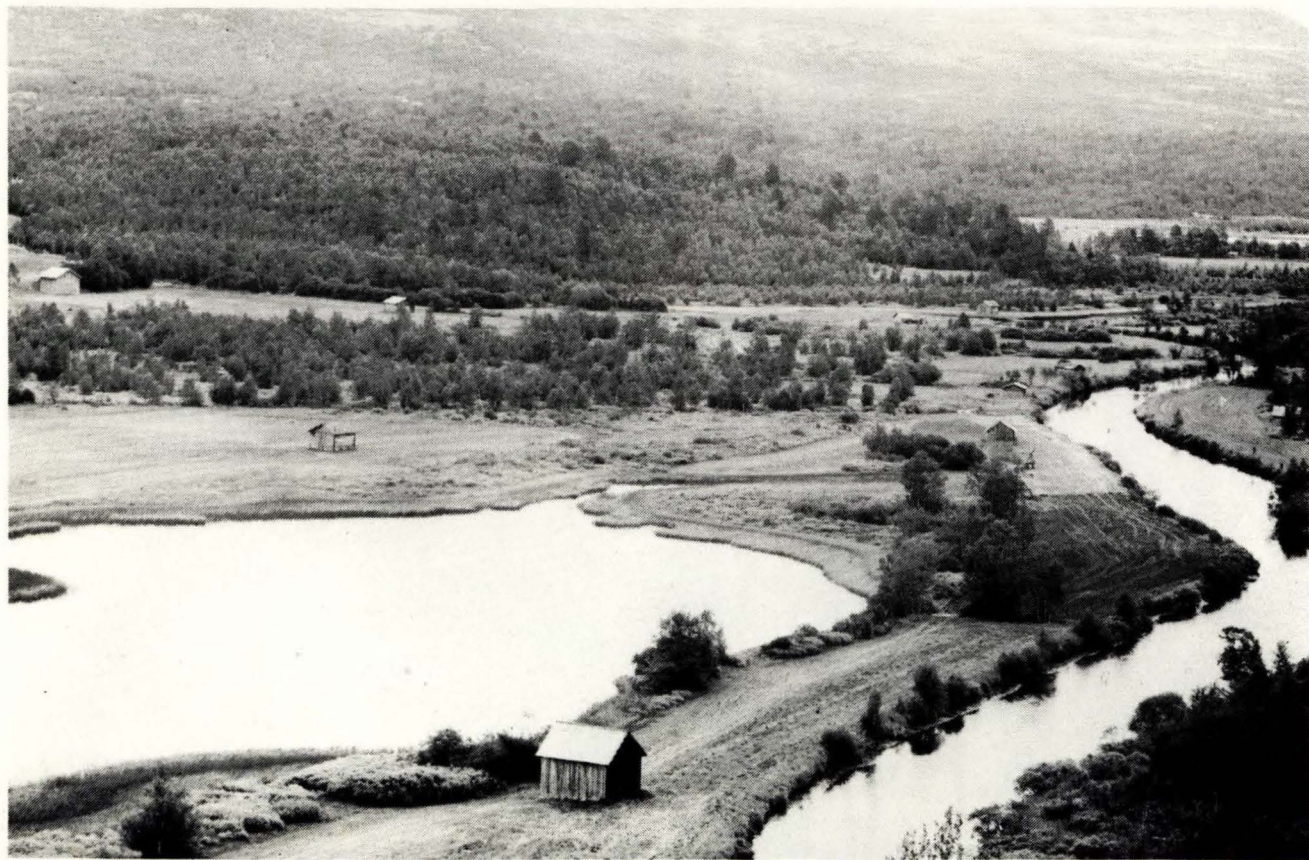

Utmarksslåtter i Øversjødalen, Holøydalen, Kåsa

Av Harald Sundberg

Musea i Nord-Østerdalen har fotografert og samlet litt opplysninger om slåttene langs Høla. Her følger et lite billedglimt.

Siden jeg i 1977 foretok en ganske fullstendig registrering og da i direkte samråd med slåtteeierne selv i fleste tilfeller, er det blitt nødvendig med en revidering og mer utfyllende. Dessverre er en del brukere litt i villrede selv angående antall, og der heller ikke jeg er godt kjent, kan det bli noe uklart. Siden 1977 er og endel løer falt ned i grus og kan anføres som borte.

I tillegg til løer var en mengde kuver som ikke er slått på lange tider og mange bruk som har få løer i registreringen,

de hadde desfler kuver. En sådan kuv var vurdert til ett lass da de kjørte det hjem på vinterstid.

En slik kuv holdt seg bedre når den var rett oppsatt enn ei løe med dårlig tak. Videre var det lettvinnt å sette en slik på ei tuve utpå myra mot å bære helt frem til løa som da stod lenger inn på fast land. Utmarks slåtter ble vanlig avført annet hvert år, slik at det ene års vekst råtne ned og gjødsla bunnen.

Denne mellomårsvekst kaltes «Fynne».

En del dyreholdere hadde for lite utslåtter og måtte få leie av de som hadde vel mye. Til vederlag for leie tok ofte slåtteeieren halve føringa. På garder med ca. 10 kuer og noen geit og sauer slo de gjerne omkring 40 lass markhøy. Enkelte hadde helt opp til 60 lass, men da tallet kanskje sæterhøy med.

Hestene fikk vanlig gohøy, men noen blanda litt mark høy til dem og når de ikke kjørte så hardt.

Utmarkslåttene ble slått først ca. 14 dager. Så tok de hjemmiejordet og til slutt noen i utmarka og beste engene langs Hola elv. Men de enga ble avføret alle år.

I somrer med mye regn var det problem med inntørkinga, for det ble bredd ut og tørka på bakken og den gjæterongen som ikke passa dyra fra høybreene kunne vente seg reprimande.

I tidlig tid mens enda samene hadde sine reinsdyr i trakta var det en ulykke å få disse trakkende over høybreene og bonden ga tobakkbussen hard medfart under planer om hevn.

For å bli vurdert for flink slåttekar eller raksterkulle var krava strenge. Bonden likte ikke sjå det stod att innimellom kjer og steiner eller starrgrasdusker i elvekanten, slikt måtte gjøres om og raksterkulla måtte ikke gå fra knipper av strå innemellom ro og ripe. Slurveri i slåtten var skam å sjå. Ble høy løa på garden for knapp utpå våren, la de gjerne skylda på slåttefolka. Men håpa på tidlig vår og måtte til fjells å grave mer mose til å dryge ut.

Så sa 'n Sjurs Nils en dag han satt på handelsbua og tente pipa: «Ja, no ha 'a Johanna Trøen begynt å spå været, for no sjer a fjerde veggen i høyløen.»

'N Esten og 'n Jakob sto på kvar si side av Hola, så de prata sammen. 'N Esten sa: «Je mene de lønne seg å slå så mye som muli i marken å drye gohøye med.» Ja, sa 'n Jakob: «De æ fill ingen som ha svølt i hel tå å slå markslått.» Ja, det eller det, vi har minner for livet ut, etter de herlige dager og netter i frie natur, da kubjøllan klang og geit og hester i flokkevis kom til slåttbua om eften og fikk seg en slikk salt av rakstra.

Så følger et sammendrag av registrering:

Langsjøvoll	13	løer	står,	1	løe	borte,	2	buer	nedrast	1 bu står
Ellefs plass	13	»	»	9	»	»	2	»	borte	1 bu felles med Langsjøodden
Tollef Sønør.	10	»	»	6	»	»	1	»	»	
Mikkel Sønør.	3	»	»	5	»	»	1	»	»	
Sørgård s.	4	»	»	6	»	»	1	»	»	1 bu står
Sørgård n.	5	»	»	5	»	»				1 ny
Storgjelten	1	»	»	1	»	»	1	»	»	
Anders Haugen	1	»	»	1	»	»				
Gjertrudgarden	10	»	»	8	»	»				
Øversjøen	14	»	»	12	»	»	1	»	»	2 buer står
Jordet	7	»	»	6	»	»				
Sagen	5	»	»	8	»	»	2	»	»	1 bu solgt flytta
Røstbakken	9	»	»	2	»	»				1 bu felles med Sørgård
Nyrøen s.	9	»	»	3	»	»	1	solgt		1 bu ny
Øien østre II	5	»	»	2	»	»				1 bu ny
Øien	7	»	»	2	»	»				1 bu felles med N.V.
Øien søndre	3	»	»	2	»	»	1	borte		
Nygård vestre	5	»	»	3	»	»	1			1 felles
Westgård	6	»	»							1 ny
Gjelten	1	»	»							
Nyrøen n.	2	»	»	2	»	»				1 bu borte
Holøyen n.	5	»	»	7	»	»				
Holøyen s.	14	»	»	17	»	»	1	bu flytta	1 bu solgt	
Holstad	3	»	»							
Svarthaugen	6	»	»	2	»	»				
Øverli				2	»	»				
Flatmotrøa	5	»	»							
Holøymoen	5	»	»	6	»	»	2	buer	borte	
Kåsgården, Høykåsen	7	»	»	13	»	»				
Røsten ca.				6	»	»				
Malmåsen	1	»	»	6	»	»				
Volden Kåsa	1	»	»	12	»	»				1 bu borte
Prestlien ca.	7	»	»	7	»	»				
Nesset Kåsa	11	»	»							
Jensåsen	5	»								
I alt	205	løer	står,	170	løer	borte,	12	buer	står,	12 buer borte

Jeg har spesifisert for mange garder de forskjellige slåtteng med påstående løer, men alt det krever mye plass og jeg vil gjerne nevne endel eng og løer med interessante navn, som: Tolgenget, Rompa, Nyvollfloen, Jamtenget, Djupdalsenget, der står ei løe merket 1796 og meget særpreget. Brynhildsbåtnmyran, Selbyggengen, Malmtekkløa, Skreddarslåtten, Skreddarvollen, Kolodden, Utistuløa, Simasengen, Simastallroa, Stalltomtdalen, Avunsholmen.

Disse utmarksslåtter har i alle tider vært tvingende nødvendig og like til år 1945-46 måtte noen ta myra fatt,

men siden har andre tilskudd til jordbruket gjort slutt på jorbrukerens møye med denslags livberging i våre frodige fjellbygder.

Disse utmarksslåttene betraktes blant de aller fleste som en varig bruksrett og har ofte grensemerker mot en tilstøtende slåtteeier. Noen få ba om å bli tildelt skogstykke over sin slåtteteig da skogdelinga kom i 1869 og noen ble etterkommet i dette. Slåttene er forlenget avslutta, men gardeieren vil holde på retten og eventuelt vedlikeholde løer og buer på sin plass, om det så er på en annens skogteig.

Fjellbonden Esten Øversjøen (1878-1963) utafor Storbekkbua i 1930-åra.